

ارزیابی کیفیت سودآوری شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (مورد صنایع شیمیایی و داروئی)

دکتر رسول برادران حسن زاده*

دکتر یونس بادآور نهندی *

میروحید پوررتبی**

چکیده

از آنجائی که در فرآیند اندازه گیری سود ناراسائیهائی مانند تضاد منافع بین مدیران و سهامداران، نیاز به برآوردها و تخصیصها و پیشبینیهای آتی و سایر عوامل وجود دارد، این نارسائیهاموجب شده کیفیت سود خالص گزارش شده پایین باشد. بنابراین هدف این پژوهش ارزیابی کیفیت سودآوری شرکتهای فعال بورس اوراق بهادار تهران، در کوتاه مدت و در بلند مدت می باشد. روش پژوهش حاضر، از نوع همبستگی بوده و به منظور مشخص نمودن تفاوت کیفیت سود در دو گروه صنایع داروئی و شیمیایی از آزمون مقایسه میانگین دو جامعه استفاده شده است. نتایج نشان می دهد که کیفیت سود در گروه صنایع داروئی در بلند مدت بیشتر از کوتاه مدت می باشد اما گروه صنایع شیمیایی هم در کوتاه مدت و هم در بلند مدت دارای کیفیت سود بالا هستند. همچنین شرکتهای فعال در صنعت شیمیایی از کیفیت سود بالایی نسبت به شرکتهای فعال در گروه صنعت دارویی برخوردار می باشند. به طور کلی فروش نقدی بیشتر و مدیریت مناسب و جمع آوری به موقع و کوتاه مدت فروشهای نسبه از عوامل تاثیر گذار بر کیفیت سود شرکتهامی باشند.

واژه های کلیدی: کیفیت سود، سود عملیاتی، وجه نقد حاصل از عملیات.

---

*. استادیار، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی تبریز

** . کارشناس ارشد حسابداری

گزارش‌های مالی یکی از مهم‌ترین ارکان نظام حسابداری است و یکی از اهداف عمده آن فراهم آوردن اطلاعات لازم برای ارزیابی عملکرد و توان سودآوری بنگاه اقتصادی است. شرط لازم جهت دستیابی به این هدف، ارائه اطلاعات به نحوی است که ارزیابی عملکرد گذشته را ممکن سازد و در سنجش توان سودآوری و پیش‌بینی فعالیت‌های آتی بنگاه اقتصادی موثر افتد.

یکی از اقلام حسابداری که در صورت سود و زیان تهیه و ارائه می‌شود، "سود خالص" است. سود خالص گزارش شده در صورت‌های مالی به عنوان یکی از مهم‌ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین‌کننده ارزش بنگاه اقتصادی تلقی می‌گردد که همواره مورد استفاده طیف وسیعی از استفاده‌کنندگان نظیر مدیران مالی، تحلیلگران بازار سهام، کارگزاران بورس، سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل قرار می‌گیرد.

از آنجائی که محاسبه سود خالص با استفاده از مبنای تعهدی صورت می‌گیرد بنابراین متاثر از روش‌ها، برآوردها و تخصیص‌های حسابداری است، بدین لحاظ امکان دستکاری سود وجود دارد. دستکاری سود به منظور نیل به اهداف مختلف که نه تنها الزاماً با اهداف صاحبان سهام همسو نمی‌باشد، بلکه در اکثر موارد، با آن اهداف در تضاد است، صورت می‌گیرد. دلیل فوق، ارزش اطلاعاتی سود خالص را که یکی از مهم‌ترین معیارهای گزارشگری عملکرد و تعیین‌کننده ارزش شرکت می‌باشد، مورد تردید قرار داده و اعتبار آن را مخدوش ساخته است. در همین راستا پژوهشگران بسیاری به بررسی آثار و نتایج این عدم‌عینیت سود حسابداری پرداخته‌اند. در این زمینه "کیفیت سود"^۱ از مهم‌ترین حوزه‌های تحقیقاتی است که مورد توجه قرار گرفته است.

۲- بیان مسئله

توجه به موضوع کیفیت سود بطور وسیعی در هر دو زمینه حسابداری و مدیریت سرمایه‌گذاری مورد بحث قرار گرفته است. در این زمینه در پژوهش‌های حسابداری، مدیریت مالی، مدیریت سرمایه‌گذاری و همچنین دستورالعمل‌ها و مقررات بازارهای سرمایه و گزارش‌های کارگزاران، بطور مستقیم و یا غیر مستقیم اشاره‌هایی به این موضوع شده است. کیفیت سود مفهومی است که دارای جنبه‌های متفاوتی می‌باشد و از این رو تعاریف مختلف و معیارهای اندازه‌گیری متفاوتی در رابطه با آن مطرح شده‌اند که برخی از مهم‌ترین آنها

1- Earning Quality

Archive OF SID

عبارتند از:

میزان انطباق سودهای گزارش شده با واقعیات اقتصادی را کیفیت سود می نامند (کرشنا و پارسونز^۱، ۲۰۰۶، ۲). سود با کیفیت سودی است که روش‌ها و برآوردهای حسابداری مورد استفاده در ایجاد آن عاری از تعصب و طرفداری باشند (لو^۲، ۲۰۰۸، ۳). کیفیت سود درجه تفاوت سود خالص گزارش شده از عایدات واقعی است (هودج^۳، ۲۰۰۳، ۴۳). کیفیت سود عبارت است از توانایی سود در پیش بینی جریان‌های نقدی آتی (آلتامور^۴، ۲۰۰۷، ۱۷). سود با کیفیت سودی است که محتوای اطلاعاتی بیشتری داشته باشد (لوجی^۵، ۲۰۰۴، ۱۳). کیفیت سود، درجه ارتباط اقلام تعهدی با جریان‌های نقدی است (اسچالر^۶، ۲۰۰۴، ۲). اصطلاح کیفیت سود حسابداری توسط تحلیلگران مالی برای تشخیص ارتباط بین سود حسابداری و گردش وجوه نقد ناشی از آن بکار برده می‌شود (شباهنگ، ۱۳۸۳، ۲۷۸).

از آنجا که تعریف یکسانی از کیفیت سود وجود ندارد، لذا معیار ارزیابی یکسانی نیز وجود ندارد. بطور کلی معیارهای ارزیابی کیفیت سود و اجزای مربوط به آن را می توان به صورت زیر نمایش داد.

جدول ۱: معیارهای ارزیابی کیفیت سود

معیارهای ارزیابی	اجزای مربوط
۱) مفهوم کیفیت سود مبتنی بر سری زمانی ویژگی های سود	الف. پایداری (ثبات) سود. ب. قابلیت پیش بینی. ج. نوسان پذیری (تغییرپذیری)
۲) مفهوم کیفیت سود بر اساس رابطه بین سود، اقلام تعهدی و وجه نقد	الف. نسبت وجه نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی به سود. ب. تغییر در کل اقلام تعهدی. ج. پیش بینی اجزاء اختیاری اقلام تعهدی به کمک متغیرهای حسابداری. د. پیش بینی روابط بین اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی.
۳) مفهوم کیفیت سود بر اساس ویژگی‌های کیفی چاقوب نظری هیأت استانداردهای حسابداری مالی	مربوط بودن و قابلیت اتکا
۴) مفهوم کیفیت سود ناشی از تصمیمات اجرایی	الف. قضاوت‌ها و برآوردها معیاری معکوس از کیفیت سود. ب. رابطه معکوس بین کیفیت سود و تغییر کاربری استانداردهای حسابداری: یعنی بین میزان منفعتی که تهیه کنندگان اطلاعات از قضاوت و پیش بینی خواهند برد و کیفیت سود رابطه معکوسی وجود دارد.

مأخذ: (خواجوی و ناظمی، ۱۳۸۴، ۴۰)

- 1- Krishnan & parsons
- 2- Lo
- 3- Hodge
- 4- Altamuro
- 5- Lougee
- 6- Scholer

تاکنون پژوهشگران مالی نتوانسته اند به محاسبه مستقلى از سود دست يابند که از نظر آنها کیفیت لازم را دارا باشد. در این حالت، متخصصان مالی با انجام تعدیلات مناسب، می توانند به دامنه ای دست یابند که به شکل صحیح تر نشانگر کیفیت سود نسبت به سود خالص گزارش شده باشد. "بنابراین مفهوم کیفیت سود، یک موضوع تعریف شده ثابت نیست که بتوان به آن دست یافت، بلکه مفهومی نسبی است که به ارتباط آن با دیدگاهها و نگرشها بستگی دارد. لیکن در رابطه با تعریف یکسانی از سود توفیق چندانی حاصل نشده است. لذا سوال اساسی این است که چگونه می توان ایرادهای وارده بر سود را مرتفع ساخت و به عبارت دیگر، سودی را گزارش کرد که امکان ارزیابی بنگاه اقتصادی را فراهم و توان سودآوری آن را نشان دهد. چنین سودی که اصطلاحاً سود کیفی نامیده می شود در تصمیمات اقتصادی نقش بسیار مهمی دارد و استفاده از آن در شرایط کنونی ایران حائز اهمیت فراوان است" (ظریف فرد، ۱۳۷۸، ۶).

یکی از مهم ترین شاخص های کیفیت سود، سطح جریان نقدی تولید شده توسط شرکت می باشد. به زبان ساده، با این که می توان سود را دستکاری کرد اما دستکاری جریان نقدی غیر ممکن است. بنابراین در پژوهش حاضر برای ارزیابی کیفیت سود از معیار رابطه بین سود عملیاتی و خالص وجه نقد حاصل از عملیات استفاده شده است. "هر چه همبستگی بین سود حسابداری و گردش وجوه نقد مرتبط با آن بیشتر باشد، کیفیت سود حسابداری بالاتر خواهد بود. مفهوم کیفیت سود حسابداری، انعکاسی از آگاهی نسبت به وجود بسیاری از اقلام غیر نقدی در سود و نبود توان ارزیابی نقدینگی واحد انتفاعی بر مبنای آن محسوب می شود" (شباهنگ، ۱۳۸۳، ۲۷۸).

از لحاظ نظری، رابطه بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی، به جنبه هایی از رابطه بین سود و وجه نقد می پردازد و از مشکلات مرتبط با روش متغیرهای حسابداری جلوگیری می کند که توسط دیچو^۱ و دجو^۲ و در سال ۲۰۰۲ بیان شده است. بر اساس روش آنها، مبلغ مازاد حاصل از تغییرات مربوط به سرمایه در گردش شرکت که بر اساس جریان های نقدی دوره های قبل، جاری و آتی است تمام خطاهای برآوردی مدیریت را در بر گرفته و به عنوان معیاری معکوس از کیفیت سود تلقی می شود. (کادرینا و وینسنت^۳ ۲۰۰۳).

سود خالص عملیاتی که در صورت سود و زیان ارائه می شود شامل وجه نقد حاصل از عملیات و اقلام تعهدی می باشد و این رابطه نشان دهنده ارتباط تنگاتنگ سود خالص عملیاتی

1- Dichev

2- Dechow

3- Katherine & Vincent

Archive OF SID

با وجه نقد حاصل از عملیات است. بنابراین وجه نقد حاصل از عملیات گزارش شده در صورت جریان وجوه نقد، می تواند به عنوان یک شاخص مناسب برای کیفیت سود محسوب شود. بدین معنی که اقلام تعهدی مثبت بزرگ، نشان دهنده فزونی سود گزارش شده نسبت به جریان وجوه نقد تولید شده توسط شرکت می باشد. این تفاوت، نتیجه قیود حسابداری در زمینه شناسایی درآمد و هزینه است. "ارتباط بین سودآوری و جریان های نقدی ارتباطی دو سویه می باشد که بایستی به موازات همدیگر قرار داشته باشند. بطوریکه اطلاعات وجوه نقد بیانگر چگونگی ارتباط بین سودآوری واحد تجاری و توان آن جهت ایجاد وجه نقد و در نتیجه مشخص کننده کیفیت سود تحصیل شده توسط واحد تجاری است. مسلماً هر چقدر همبستگی بین سود و جریان وجوه نقد مرتبط با آن بیشتر باشد کیفیت سودآوری بالاتر خواهد بود" (برادران حسن زاده، ۱۳۸۰، ۴۲).

هر قدر که رویداد مالی و معاملات به وجه نقد نزدیک تر باشد، اندازه گیری آن عینی تر است، زیرا در تفسیر و برآوردها از ذهنیت کمتری استفاده می شود. کیفیت سود هنگامی بالا است که درآمدها و هزینه ها به جریان ورودی و خروجی وجه نقد نزدیکتر باشد. در صورتی که ارزیابی صحیحی از جریان نقدی انجام شود این امکان وجود دارد که بر پایه آن جریان سودآوری شرکت در آینده با خطای کمتری برآورد شود. همچنین با توجه به اینکه جریان نقدی شرکت تحت تاثیر روش های حسابداری و اقداماتی که در جهت مدیریت سود انجام می شود، قرار نمی گیرد توان سودآوری شرکت بر مبنای جریان نقدی بهتر پیش بینی می شود.

۳- مروری بر پیشینه پژوهش

فرانسیس^۱ و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهشی ارتباط افشاء اختیاری را با هزینه سرمایه و سه معیار کیفیت سود، شامل، کیفیت اقلام تعهدی، نوسان پذیری سود و قدر مطلق میزان اقلام تعهدی را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد که شرکتهای با کیفیت سود بالا نسبت به شرکتهای با کیفیت سود پائین، افشاء اختیاری بیشتری دارند، همچنین شرکتهای دارای افشاء اختیاری بیشتر، هزینه سرمایه پایین تری دارند. پژوهشی توسط کیم^۲ و کروس^۳ (۲۰۰۵) در مورد ارتباط بین سود و وجوه نقد عملیاتی

1- Francis

2- Kim

3- Kross

سال آتی انجام گرفته است. نتایج نشان دهنده ضعیف شدن ارتباط بین سود و قیمت سهام می باشد، همچنین نتایج نشان می دهد که ارتباط بین سود جاری و وجوه نقد عملیاتی آتی در طول زمان در حال افزایش است که این ناشی از افزایش محافظه کاری حسابداری می باشد. پژوهشی تحت عنوان "کیفیت سود و بازده سهام" توسط چن^۱ و همکاران (۲۰۰۶) انجام گرفته است. در این پژوهش رابطه ارقام تعهدی با بازده آتی سهام بررسی شده است و نتایج پژوهش نشان می دهد که شرکت های با ارقام تعهدی زیاد در دوره بعد از گزارشگری اطلاعات مالی، بازده سهام آنها کاهش می یابد. یک تفسیر از این نتایج این است که شرکت های دارای کیفیت سود پائین (یعنی شرکت هایی که ارقام تعهدی بالایی دارند) در دوره پس از گزارشگری سود دچار افت بازدهی می شوند، زیرا سرمایه گذاران به مساله کیفیت سود پائین شرکت ها پی برده و قیمت سهام را متناسب با آن تعدیل می کنند. این موضوع به وسیله تفکیک اجزای ارقام تعهدی و نیز دسته بندی بر اساس ارقام اختیاری و غیر اختیاری انجام شده و نتایج مشابهی بدست آمد.

کلی^۲ (۲۰۰۸) در پژوهشی تاثیر یک جنبه از کیفیت سود یعنی ارقام تعهدی اختیاری بر بازده و الگوی سرمایه گذاری های آتی در دارائیهای سرمایه ای را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می دهد که شرکتهایی که ارقام تعهدی اختیاری مثبت بزرگی را در دوره اول دارند سرمایه گذاری در دارائیهای ثابت در دوره دوم حساسیت کمتری را نسبت به جریان وجوه نقد داخلی نشان می دهد. همچنین بازده این شرکتها در دوره سوم نسبت به سطح سرمایه گذاری دارائیهای ثابت در دوره دوم کمتر می باشد. در کل نتایج نشان دهنده این است که شرکتهای دارای ارقام تعهدی اختیاری مثبت بزرگ دارای تخصیص نادرست منابع بوده و بنابراین متحمل زیان بازده می شوند.

برادران حسن زاده (۱۳۸۰) در پژوهشی به بررسی رابطه بین جریانهای نقدی و سود شرکتها پرداخته است. نتایج نشان می دهد که اولاً بین وجوه نقد حاصل از عملیات و سود عملیاتی رابطه معنی دار وجود دارد که نشانگر کیفیت بالای عایدات بر اساس طبقه بندی صورت جریان وجوه نقد به شکل استانداردهای بین المللی می باشد. ثانیاً رابطه بین وجوه نقد حاصل از عملیات و سود خالص تعهدی در سطح بالایی نسبت به رابطه وجوه نقد حاصل از عملیات و سود عملیاتی وجود دارد.

خوش طینت و نمازی (۱۳۸۳) در پژوهشی همبستگی نسبتهای نوین نقدینگی یعنی

1- Chan

2- Ke Li

شاخص فراگیر نقدینگی، مانده نقدی خالص و دوره تبدیل وجه نقد با نسبت‌های سنتی نقدینگی که شامل نسبت جاری و آنی می باشد، مورد بررسی قرار داده‌اند. برای این منظور تمامی شرکت‌های فعال سازمان بورس اوراق بهادار در صنعت غذایی انتخاب و نسبت‌های مورد نظر و همبستگی آنها برای دوره پنجساله محاسبه گردید. نتایج این پژوهش نشان می دهد که نسبت‌های موردنظر هر چند همبستگی نزدیکی با نسبت‌های سنتی دارند ولی دارای تفاوت‌هایی نیز بوده که می توانند در تصمیم گیری نقش مهمی ایفا نمایند و همچنین دارای بار اطلاعاتی متفاوت تری نسبت به نسبت‌های سنتی اند و می توانند راهنمای استفاده کنندگان از این نسبتها در اخذ تصمیمات بهینه باشند.

۴- فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی:

بین سود عملیاتی و وجه نقد حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود دارد.

فرضیه های فرعی:

- ۱- بین نسبت سود عملیاتی به فروش خالص و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به فروش خالص رابطه معنی دار وجود دارد.
- ۲- بین نسبت سود عملیاتی به متوسط دارائیهها و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به متوسط دارائیهها رابطه معنی دار وجود دارد.
- ۳- بین نسبت سود عملیاتی به متوسط حقوق صاحبان سهام و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به متوسط حقوق صاحبان سهام رابطه معنی دار وجود دارد.
- ۴- بین نسبت سود عملیاتی به متوسط بدهی ها و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به متوسط بدهی ها رابطه معنی دار وجود دارد.
- ۵- بین نسبت سود عملیاتی به هزینه بهره و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به هزینه بهره رابطه معنی دار وجود دارد.
- ۶- بین نسبت سود عملیاتی به وجه نقد پرداخت شده برای تحصیل داراییهای بلند مدت و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به وجه نقد پرداخت شده برای تحصیل داراییهای بلند مدت رابطه معنی دار وجود دارد.

۵- روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ ماهیت و روش، از نوع پژوهش های همبستگی می باشد. در پژوهش همبستگی بر کشف وجود رابطه بین دو گروه از اطلاعات تاکید می شود. از آنجا که نتایج این پژوهش می تواند مورد استفاده شرکت های صنایع مورد بررسی، تحلیلگران مالی، سرمایه گذاران و ... قرار بگیرد بنابراین پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی می باشد.

۶- قلمرو پژوهش

جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش دو گروه می باشد:
گروه اول شامل شرکتهایی است که در طی دوره شش ساله از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ در صنعت داروئی بورس اوراق بهادار تهران فعال هستند.
گروه دوم شامل شرکتهایی است که در طی دوره شش ساله از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ در صنعت شیمیائی بورس اوراق بهادار تهران فعال هستند.
نمونه پژوهش نیز شامل شرکتهایی از این دو صنعت است که ویژگیهای زیر را داشته باشند:

- شرکتهایی که در دوره مورد بررسی تغییر دوره مالی نداشته باشند.
  - سال مالی شرکتهای منتهی به پایان اسفند باشد.
  - شرکتهایی که داده های مورد نظر آنها در دسترس باشد.
  - شرکتهای سرمایه گذاری (هلدینگ) از هر دو گروه حذف شدند.
- بر این اساس نمونه این تحقیق متشکل از ۵۲ شرکت، که ۲۶ شرکت از گروه صنایع داروئی و ۲۶ شرکت از گروه صنایع شیمیایی می باشند.

۷- نتایج پژوهش

در تحقیقات همبستگی قبل از آزمون فرضیهها باید نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی مورد آزمون قرار گیرد اگر متغیرها از توزیع نرمال برخوردار باشند در این حالت ضریب همبستگی پیرسون^۱ و در صورتی که متغیرها از توزیع نرمال برخوردار نباشند ضریب

1- Pearson Correlation Coefficient

Archive of SID

همبستگی اسپیرمن^۱ برای آزمون فرضیه‌ها بکار گرفته می‌شود. در پژوهش حاضر نیز ابتدا برای بررسی توزیع متغیرها از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف (KS) استفاده شده و سپس فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار گرفته‌اند. در گروه صنایع دارویی برای آزمون فرضیه‌های اول تا چهارم از روش همبستگی پیرسون و برای فرضیه‌های پنجم و ششم از روش همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتایج آزمون نرمال بودن متغیرها در گروه صنایع شیمیایی نشان داد که متغیرهای مورد استفاده در شش فرضیه در تمامی سالها از توزیع نرمال برخوردار نیستند بنابراین روش همبستگی اسپیرمن برای آزمون فرضیه‌ها در این گروه بکار گرفته شده است.

جدول ۲: نتیجه آزمون فرضیه‌ها در گروه صنایع دارویی

		سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۰-۱۳۸۵
فرضیه اول	(R) ضریب همبستگی		۰/۴۴۶	۰/۴۲۲	۰/۴۰۵	۰/۶۴۱	۰/۷۷۱	۰/۱۲۷	۰/۵۰۹
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۲۶	۰/۰۳۶	۰/۰۴۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۵۵۳	۰/۰۰۰
فرضیه دوم	(R) ضریب همبستگی		۰/۳۱۰	۰/۲۰۰	۰/۴۴۶	۰/۱۴۸	۰/۵۶۱	۰/۴۱۳	۰/۳۸۲
	Sig. (2-tailed)		۰/۱۲۳	۰/۳۲۶	۰/۰۲۲	۰/۴۷۱	۰/۰۰۳	۰/۰۳۶	۰/۰۰۰
فرضیه سوم	(R) ضریب همبستگی		۰/۵۰۹	-۰/۱۲۶	۰/۴۲۵	-۰/۰۲۳	۰/۷۲۱	۰/۵۴۴	۰/۴۴۱
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۸	۰/۵۳۹	۰/۰۳۱	۰/۹۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰
فرضیه چهارم	(R) ضریب همبستگی		۰/۴۱۵	۰/۰۸۸	۰/۴۸۶	۰/۲۸۷	۰/۶۰۰	۰/۶۰۱	۰/۴۵۷
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۳۹	۰/۶۷۴	۰/۰۱۴	۰/۱۶۴	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰
فرضیه پنجم	(R) ضریب همبستگی		۰/۶۸۳	۰/۵۰۱	۰/۵۸۹	۰/۵۲۸	۰/۵۸۴	۰/۵۸۱	۰/۶۰۹
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰	۰/۰۰۹	۰/۰۰۲	۰/۰۰۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰
فرضیه ششم	(R) ضریب همبستگی		۰/۸۰۷	۰/۶۹۶	۰/۷۳۴	۰/۴۲۹	۰/۴۷۷	۰/۴۵۰	۰/۶۲۸
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۹	۰/۰۱۴	۰/۰۲۱	۰/۰۰۰

مأخذ: محاسبات پژوهشگر

نتایج آزمون همبستگی در گروه صنایع دارویی نشان می‌دهد که فرضیه اول در بررسی سال به سال (کوتاه مدت) به غیر از سال ۱۳۸۵ در بقیه سال‌ها با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تایید قرار گرفته است. همچنین در بررسی تجمعی (بلند مدت) با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۵۰۹ تایید شده است. فرضیه دوم برای سال‌های ۱۳۸۰، ۱۳۸۱ و ۱۳۸۳ در

1- Spearman Correlation Coefficient

سطح اطمینان ۰/۹۵ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۳۸۲ تایید شده است. نتایج آزمون فرضیه سوم در این گروه نشان می دهد که برای سالهای ۱۳۸۴، ۱۳۸۰ تایید نشده و برای بقیه سال ها با اطمینان ۰/۹۵ تایید شده است. همچنین این فرضیه در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۴۴۱ تایید شده است. فرضیه چهارم برای سالهای ۱۳۸۱، ۱۳۸۳ تایید نشده و برای بقیه سال ها با اطمینان ۰/۹۵ تایید شده است. همچنین این فرضیه در بررسی تجمعی شش ساله با ضریب همبستگی ۰/۴۵۷ و در سطح اطمینان ۰/۹۹ تایید شده است. فرضیه پنجم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۹ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۶۰۹ تایید شده است. فرضیه ششم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۵ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۶۲۸ تایید شده است.

جدول ۳: نتیجه آزمون فرضیه‌ها در گروه صنایع شیمیایی

سال		۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۰-۱۳۸۵
فرضیه اول	(R) ضریب همبستگی	۰/۷۰۹	۰/۶۵۲	۰/۶۸۰	۰/۶۸۷	۰/۵۲۰	۰/۷۴۲	۰/۶۵۹
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
فرضیه دوم	(R) ضریب همبستگی	۰/۷۵۳	۰/۷۶۲	۰/۶۶۱	۰/۷۸۱	۰/۵۸۴	۰/۸۳۸	۰/۷۴۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
فرضیه سوم	(R) ضریب همبستگی	۰/۷۶۰	۰/۷۹۷	۰/۵۹۹	۰/۵۶۱	۰/۴۸۰	۰/۷۹۰	۰/۶۴۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۱۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
فرضیه چهارم	(R) ضریب همبستگی	۰/۷۶۴	۰/۷۹۱	۰/۷۸۳	۰/۸۹۴	۰/۶۲۷	۰/۷۸۱	۰/۷۷۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
فرضیه پنجم	(R) ضریب همبستگی	۰/۸۹۲	۰/۸۴۲	۰/۹۴۴	۰/۸۵۱	۰/۶۸۰	۰/۸۸۹	۰/۸۵۹
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
فرضیه ششم	(R) ضریب همبستگی	۰/۷۸۶	۰/۷۱۵	۰/۶۵۴	۰/۵۴۳	۰/۳۵۵	۰/۶۸۷	۰/۶۷۸
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۷۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

مأخذ: محاسبات پژوهشگر

در این گروه نتایج نشانگر این است که فرضیه اول در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۹ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۶۵۹ تایید شده است. فرضیه دوم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان

۰/۹۹ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۷۴۷ تایید شده است. فرضیه سوم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۵ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۶۴۱ تایید شده است. فرضیه چهارم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۹ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۷۷۱ تایید شده است. فرضیه پنجم در بررسی سال به سال در تمامی سالها با سطح اطمینان ۰/۹۹ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۸۵۹ تایید شده است. فرضیه ششم در بررسی سال به سال به غیر از سال ۱۳۸۴ در بقیه سالها با سطح اطمینان ۰/۹۵ و در بررسی تجمعی نیز با سطح اطمینان ۰/۹۹ و با ضریب همبستگی ۰/۶۷۸ تایید شده است.

۸- نتایج حاصل از آزمون مقایسه میانگین دو جامعه

به منظور مشخص نمودن تفاوت کیفیت سود در دو گروه صنایع دارویی و گروه صنایع شیمیایی از این آزمون استفاده شده است. برای انجام این آزمون از ضرایب همبستگی بدست آمده از آزمون فرضیه‌ها در دو گروه برای دوره ۱۳۸۵-۱۳۸۰ استفاده شده است:

جدول ۴: ضرایب همبستگی بدست آمده از آزمون فرضیه‌ها در دو گروه

برای دوره ۱۳۸۵-۱۳۸۰

گروه صنایع دارویی	فرضیه اول	فرضیه دوم	فرضیه سوم	فرضیه چهارم	فرضیه پنجم	فرضیه ششم
گروه صنایع دارویی	۰/۵۰۹	۰/۴۱۴	۰/۴۴۱	۰/۴۵۷	۰/۶۰۹	۰/۶۲۸
گروه صنایع	۰/۶۵۹	۰/۷۲۹	۰/۶۴۱	۰/۷۷۱	۰/۸۵۹	۰/۶۷۸

مأخذ: محاسبات پژوهشگر

نتیجه آزمون در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۵: نتیجه آزمون مقایسه میانگین دو جامعه

t آزمون		Levene آزمون				
حد پایین	حد بالا	Sig. (2-tailed)	df	t	Sig.	F
-۰/۱۰۲۴	-۰/۳۳۴۰	۰/۰۰۲	۱۰	-۴/۲۸۶	۰/۷۲۲	۰/۱۳۴
-۰/۱۰۲۲	-۰/۳۳۴۱	۰/۰۰۲	۹/۹۱۶	-۴/۲۸۶		

مأخذ: محاسبات پژوهشگر

سطح معنی داری مربوط به آزمون تساوی واریانس ها^۱ بزرگتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می باشد در نتیجه فرض برابری واریانس ها (H_0) تایید می شود. بنابراین اطلاعات سطر اول را برای نتیجه گیری در مورد میانگین مورد بررسی قرار می گیرد.

سطح معنی داری آزمون تساوی میانگین با فرض تساوی واریانس کمتر از ۰/۰۵ است، پس H_0 رد می شود و ادعای تفاوت بین کیفیت سود گروه صنایع داروئی و گروه صنایع شیمیایی در سطح اطمینان ۰/۹۵ پذیرفته می شود. همچنین با توجه به اینکه حد بالا و حد پایین هر دو منفی می باشند بنابراین نتیجه می گیریم تفاوت میانگین دو جامعه کمتر از صفر بوده و میانگین جامعه اول (گروه صنایع داروئی) از جامعه دوم (گروه صنایع شیمیایی) کوچکتر می باشد. به عبارت دیگر نتیجه می گیریم که شرکتهای گروه صنایع شیمیایی از کیفیت سود بالایی نسبت به گروه صنایع داروئی برخوردار هستند.

۹- نتیجه گیری

موضوع پژوهش حاضر ارزیابی کیفیت سودآوری شرکت های فعال در صنعت داروئی و صنعت شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. در این راستا فرضیه اصلی پژوهش به این صورت تبیین شده است: "بین سود عملیاتی و وجوه نقد حاصل از عملیات رابطه معنی دار وجود دارد" و برای بررسی این فرضیه هم شش فرضیه فرعی ارائه گردید که این فرضیه ها مورد آزمون قرار گرفت و نتایج آنها در صفحات قبل ذکر شد، بنابراین با استناد به نتایج بدست آمده از فرضیه های فرعی، نتایج به شرح زیر ارائه می گردند:

۱- نتایج حاصله در گروه صنایع داروئی نشان می دهد که رابطه بین سود عملیاتی و وجوه نقد حاصل از عملیات در بلند مدت قوی تر از رابطه در کوتاه مدت می باشد. در نتیجه کیفیت سود در گروه صنایع داروئی در بلند مدت بیشتر از کوتاه مدت می باشد. اما با توجه به اینکه ضریب همبستگی در بلند مدت کم می باشد بنابراین این گروه دارای کیفیت سود بالا نمی باشد.

۲- نتایج حاصله در گروه صنایع شیمیایی نشان می دهد که رابطه بین سود عملیاتی و وجوه نقد حاصل از عملیات هم در کوتاه مدت و هم در بلند مدت وجود دارد. و با توجه به ضریب همبستگی می توان نتیجه گرفت که این گروه از کیفیت سود بالا برخوردار هستند.

۳- نتایج مقایسه کیفیت سود در دو صنعت نشان داد که شرکت های فعال در صنعت

1- Levene

شیمیایی از کیفیت سود بالایی نسبت به شرکت های فعال در گروه صنعت دارویی برخوردار می باشند، و علت این می تواند ناشی از فروش نقدی شرکت های صنعت شیمیایی و همچنین مدیریت مناسب فروش های نسبه و جمع آوری به موقع و در کوتاه مدت آنها باشد.

۱۰- پیشنهادها

- ۱- با توجه به وجود رابطه همبستگی معنی دار بین معیارهای تعریف شده بر اساس ارقام تعهدی و نقدی و نتایج بدست آمده به سرمایه گذاران توصیه می شود در صورتی که به دلیل بالا بودن کیفیت سود در این دو صنعت بویژه صنعت شیمیایی، اطلاعات مبتنی بر جریانهای نقدی را نیز در کنار اطلاعات حسابداری تعهدی برای تصمیم گیری لحاظ نمایند.
- ۲- بمنظور اندازه گیری دقیق تر کیفیت سود می بایست ارزش روز داراییهای شرکتها در محاسبه نسبتهای مالی و سود عملیاتی به کار گرفته شود.
- ۳- به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می شود شرکتها را ملزم به گزارش و افشاء اطلاعاتی نمایند که تحلیلگران مالی را در ارزیابی کیفیت سود گزارش شده کمک و یاری می کند.
- ۴- با عنایت به تدابیر اخیر بانکها مبنی بر ارائه صورتهای مالی حسابرسی شده توسط شرکتهایی که متقاضی استفاده از اعتبارات و وامهای بانکی هستند و با توجه به اینکه جریانهای نقدی حاصل از عملیات یکی از معیارهای تعیین کننده توانایی شرکتها در ایفای به موقع تعهدات می باشد لذا به بانکها و موسسات اعتباری پیشنهاد می شود با توجه به متفاوت بودن کیفیت سود در صنایع مختلف، در تصمیمات اعتباری خود اطلاعات مبتنی بر جریان های نقدی را نیز مد نظر قرار دهند.
- ۵- با توجه به متفاوت بودن کیفیت سود در صنایع مختلف که نتایج پژوهش هم موید این امر می باشد، به نظر می رسد که پژوهش بر روی صنایع مختلف بطور مقایسه ای نتایج دقیق تر و متفاوتی با توجه به نوع صنعت ارائه خواهد نمود.

- برادران حسن زاده، رسول (۱۳۸۰)؛ "بررسی ارتباط بین جریانهای نقدی و سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد «حسابداری»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- خواجوی، شکر الله و ناظمی، امین (۱۳۸۴)؛ "بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تاکید بر نقش ارقام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران"، مجله بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۰.
- خوش طینت، محسن و نمازی، زهیر (۱۳۸۳)؛ "همبستگی شاخصهای سنتی نقدینگی و شاخصهای نوین نقدینگی، مجله مطالعات حسابداری"، شماره ۷.
- شباهنگ، رضا (۱۳۸۳)؛ تئوری حسابداری، تهران، مرکز تحقیقات حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، جلد اول.
- ظریف فرد، احمد (۱۳۷۸)؛ "شناسائی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود بنگاههای اقتصادی ایران"، رساله دکتری «حسابداری»، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت.

- Altamuro, Jennifer & Beatty, Anne (2007); "Do Internal Control Reforms Improve Earnings Quality?", working paper from Financial Accounting & Reporting section (FARS) Meeting Paper.
- Beneish, Messod Daniel & Vargus, Mark E. (2002); "Insider trading, earnings quality, and accrual mispricing", Journal. The Accounting Review, Vol 77, No. 4.
- Chan, Konan & Chan, Louis K.C. & Jegadeesh, Narasimhan & Lakonishok, Josef (2006); "Earnings Quality and Stock Returns", Journal. Business, Vol. 79, No. 3.
- Francis, Jennifer & Nada, Dhananjay & Olsson, Per (2008); "Voluntary Disclosure, Earnings Quality, and Cost of Capital", Journal. Accounting Research, Vol. 46.
- Hodge, F. (2003); "Investors perceptions of earnings quality, auditor independence, and the usefulness of audited financial information", accounting horizons.
- Katherine, Vincent, L. (2003); "Earnings quality", Jour. Accounting Horizons.
- Ke Li, Kevin & Tang Wei Vicki (2008); "Earnings Quality and Future Capital Investment: Evidence from Discretionary Accruals", www.ssrn.com.

- Archives of SID* Kim, Myungsun & Kross, William (2005); "The Ability of Earnings to Predict Future Operating Cash Flows Has Been Increasing Not Decreasing", Journal. Accounting Research, Vol 43 , No 5.
- Libby, Robert & libby, Patricia & Short, Daniel G. (2005); Financial accounting, McGraw-Hill/Irwin, Pub. United states.
- Lougee, Barbara A. & Marquardt, Carol A. (2004); "Earnings informativeness and strategic disclosure: and empirical analysis of pro forma earnings", The Accounting Review, Vol. 79, No. 3.
- Parsons, Linda M., Krishnan, Gopal V. (2006); "Getting to the Bottom Line: An Exploration of Gender and Earnings Quality", working paper from University of Alabama and Lehigh University - Department of Accounting.
- Scholer, F. (2004); "The quality of accruals and earnings and market pricing of earnings quality", working paper from Aarhus school of business.